

מראי מקומות- שבועות מ"ב

יכול המלוה לומר דמתנה הי', וממילא יכול לומר סטראי ניהו במגו דהי' יכול לומר דהי' מתנה. והביא דהרמב"ן חולק על הר"י מיגש בזה, וכ' דכיון דכבר אנו יודעין שהי' הלואה כאן, א"כ ודאי הוי טענה ריעא ביותר לומר דאף דהי' הלואה חייב לו ממון, נתן לו מעות אלו במתנה ולא פרע לו חובו, וגריעה טענה זו מטענת סטראי, ולכן אינו יכול לומר ולטעון סטראי בכה"ג, וא"כ צ"ל דאפי' אם יש עדים שנתן לו מעות כלל, אינו יכול לטעון סטראי. אולם סייס הריטב"א דלשון הגמ' משמע כהר"י מיגש.

(ה) והני מילי דפרעי' באפי סהדי ולא אידכר לי' שטרא- ביארו האחרונים (בכורי יהודה, ועוד), דהיינו דאף דלא הזכיר לו שום שטר, מ"מ אין המלוה יכול לומר סטראי ניהו. אולם העיר בענפי זית על לשון הגמ', דלשון הגמ' משמע דדוקא בכה"ג הוא. וע"ש שכ' דאגב הסיפא נקט לשון זה, ע"ש מש"כ בזה.

(ו) מיגו דיכול למימר להד"ם יכול נמי לומר סטראי ניהו- ע' בריטב"א שהביא מהרא"ה דהיכא דמודה הלואה שיש סטראי, אלא דאומר דשילם בשביל חוב שבשטר, בזה נאמן המלוה (אפי' אם יש עדים שפרע, ואינו יכול לומר להד"ם), דמסתמא הלואה לדעתו של המלוה פורע. אבל הרא"ש (י"ט) חולק עליו, וס"ל דחזקה לא שביק אינש מלוה בשטר עליו ופרע מלוה על פה, ולכן רק במקום טענת להד"ם יכול לטעון סטראי.

(ז) נהי דהימני' טפי מנפשי', טפי מסהדי מי הימני'- ע' ברא"ש בכתובות (ט', י"ח), שהביא מהראב"ד דכ' דאף כנגד עד א' אינו נאמן, וע"א יכול לחייבו שבועה, ורק כנגד הלואה עצמו נאמן המלוה טפי, והביא ראי' מהמשך הגמ' דמחלק בין ג' לד'. אולם הרא"ש עצמו חולק עליו בזה, וכן הביא לעיל שם (סי' ו') בשם ר"ח, דאם מאמינו, אף אם אינו מאמינו כבי תרי, מ"מ אין הע"א יכול להשביעו. וע' בריטב"א כאן דס"ל דבאמת אינו נאמן אף כנגד ע"א, וע"א יכול להשביעו.

(א) א"ל לאו בארבעה ארבעה הוו קיימי, וכו'- פרש"י, דתובע המלוה המאמים שעדיין לא שילם לו. אולם ע' במאירי שכ' בשם הגדולי המפרשים (הראב"ד) דהמלוה אמר דלא נפרע כלום, אלא דג"כ חולק אמה שאמר הלואה דהי' עפצים שוים ששה ששה. וכ' דמ"מ אין הלואה חייב לשלם אלא השאר (דהיינו המאמים), ולא אמרי' דהוחזק כפרן הוא וצריך לשלם הכל [אולם כנראה הי' להראב"ד גירסא אחרת בהגמ', דחייבי' רבא, ולא גרס הוחזק כפרן, ולכן הי' משמע לו דחייבי' רק השאר, אבל למאי דגרסי' הוחזק כפרן, אולי יודה הראב"ד דחייב הכל, וצ"ע]. וג"כ אין צריך לישבע על השאר, שהרי לא הודה במקצת, אלא דכפר הכל. ואף דלפי העדאת העדים חייב מקצתו, אי"ז כר' חייא בריש ב"מ, דאמר דלא תהא הודאת פיו גדול מהעדאת עדים, ולכן גם בהעדאת עדים על המקצת חייב לישבע, דכאן הרי העדים אין מעידין על ההלואה כלל, וא"כ אין צריך לישבע כלל, רק צריך לשלם השאר.

(ב) הא אמרת כל מילתא דלא רמיא עלי' דאיניש לאו אדעתי'- כ' הר"ן (כא: בדפי הרי"ף), "מכאן יש ללמוד שאומר לחברו פרעתין אין צריך לברר במה פרעו, והיאך פרעו, דהא הכא, אע"ג דאכחשוה סהדי בגונא דפרעון, סבר רמי בר חמא למימר דמילתא דלא רמיא עלי' דאיניש לאו אדעתי', ורבא לא חייבי' אלא משום דהוחזק כפרן", אבל בלא"ה הי' מודה דאי"צ לברר, משום דכל מילתא דלא רמיא עלי' דאיניש לאו אדעתי'.

(ג) התם כיון דקאמר אתורי יהבת לי, וכו'- כ' הריטב"א, "פי', דכיון דאידך א"ל ולא אתורי יהבת לי, ומתורי שקלת, ושתיק לי', אלא דאמר סיטראי ניהו, מכלל דמודה לי', וכיון שכן, רגלים לדבר קצת דכיון דזוזי דהאי שטרא אוזפי לצורך תורי, ומתורי גופייהו שקל הני זוז, דמאותה הלואה דתורי פרע לי'".

(ד) והני מילי דפרעי' באפי סהדי- כ' הריטב"א בשם הר"י מיגש, דדוקא נקט דהעדים מעידין דפרעי', דהיינו דהיתה בתורת פרעון, אבל אם אין מעידין אלא דראו שנתן לו מעות,

והניח בצע"ג. וכ' הקהלות יעקב (כתובות י"ז)
לתלות קו' רעק"א בביאור מה דאמרי' דאין
נשבעין על טענת שמא, האם זה סברא בפנ"ע,
או האם זה גופא משום דאמרי' דמשיב
אבידה הוא. ומקו' רעק"א יוצא דס"ל דסברא
אחרת הוא, דאם משום דמשיב אבידה הוא,
א"כ היינו הך, ולק"מ.

(ב) **אלא בדרכה קא מיפלגי- פרש"י**, לעולם
בטוענו קטן, וכאן בא בטענת אביו, וא"כ בזה
שפיר אמרי' דנשבעין על טענת קטן. והק'
תוס' בגיטין (נא:), א"כ נמצא דעיקר תי' חסר
מן הספר, דמחלקין בין בא בטענת עצמו ובא
בטענת אביו. וע' במהור"ם שי"ף (כתובות יח.)
דהו"ל לתוס' להק' טפי מזה, דאם עכשיו
ס"ל להגמ' דהיכא דטענו קטן בטענת אביו
נשבעין על טענת קטן, א"כ למה צ"ל
דבדרכה קא מפלגי, הרי יכולין לומר
בפשיטות, דלעולם בטוענו קטן, ומה דקשיא
לך דאין נשבעין על טענת קטן, אי"ז ענין
לכאן דבא בטענת אביו, ע"ש מש"כ ליישב.

(ג) **מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה**
ישבע- פרש"י בב"מ (ג.), ולא חשבו כמשיב
אבידה לפטרו שלא כפר בכולו. וכ' הרמב"ן
שם דלכאור' משמע מזה דס"ל לרש"י דמה
דמשיב אבידה פטור משבועה, הוא סברא
דאורייתא. אלא דהק' דרש"י כ' בכמה דוכתי
(וכמו שהבאנו לעיל מרש"י בכתובות) דמה
דמשיב אבידה פטור משבועה הוא סברא
דרבנן, וא"כ מאי פריך דה"ל לפוטרו
מדאורייתא מסברא דמשיב אבידה. וע'
בשטמ"ק שם מש"כ ליישב פרש"י, וצ"ע.

(ד) **חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו- ע'**
ברמב"ן שהביא מש"כ רש"י (והוא בב"ק קז.)
דההעזה הוא משום שעשה לו טובה. וכ'
הרמב"ן דלפי רש"י, יוצא דלענין בפקדון,
דאין שייך סברא זו, יהי' חייב שבועה אפי'
בכופר הכל, וכ' דאי"ז דעת הגאונים. ועוד כ'
דלפי רש"י (דמי שאין לו הסברא דאין אדם
מעיז חייב שבועה), לפי רבנן דס"ל דבבנו
מעיז ומעיז, צריך לומר דחייב שבועה בין
במודה במקצת ובין בכופר הכל, ובאמת
מבואר להיפוך, דלפי רבנן פטור משבועה גם
במודה במקצת, ע"ש שהאריך בזה.

(ח) **מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לי לא**
פרענא- הק' הריטב"א, כי הימנ' כבי תרי
ולא אתו אלא תרי, מאי אהני (דהא מבואר
בגמ' דרק כלפי תלת לא מהימנ', אבל כלפי
תרי מהימנ'), הרי איכא למימר אוקי תרי
להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מרי', ומאי
אהני לי' הא דמהמנית כבי תרי, אעפ"כ יהי'
פטור מלשלם. ותי' דכשמאמינו כבי תרי,
ה"ק, נאמן כב' עדים וכאלו כל עדים
שבעולם פסולים הם לגבי', ולכן שפיר
נאמנים כנגד ב' אחרים, ויהי' צריך הלוה
לשלם [אבל מ"מ צידד הגמ' דאולי כלפי ג' אינו נאמן, דאולי מה
שפסל כל עדים שבעולם, זהו רק בתרי כנגד תרי, אבל בתלתא כנגד
תרי שפיר נאמנים התלתא].

(ט) **אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן- כ'**
הר"י מיגש דזהו דוקא לענין שבועת התורה,
אבל שבועת היסט חייב אף על טענת חשו"ק.
ואפי' בשבועת התורה, חייב בשבועת
השומרינ', דשבועת השומרינ' לעולם אינו
מחמת טענת ודאי אלא מחמת טענת שמא,
וא"כ לא גרע קטן מגדול בזה, ושפיר חייב
שבועה על טענת חשו"ק. וע' בריטב"א ועוד
ראשונים שהק' עליו, דהא עיקר המיעוט דכי
יתן איש ולא קטן בפ' שומרים כתיב, וא"כ
ודאי אם הקטן נותן דבר לשומר, אין השומר
חייב עליו שבועת התורה. וע"ע ברמב"ם
(שכירות ב', ז') שס"ל כהר"י מיגש,
והראב"ד שם חולק וס"ל כשאר ראשונים,
וכ' דאם על טענת ודאי של הקטן אינו נשבע,
כ"ש על טענת ספק שלו.

(י) **וראב"י לית לי' משיב אבידה פטור- פי' תוס',**
דהיינו במגו, שהו"ל לפוטרו משבועה מדין
מגו. אולם ע' ברש"י בכתובות (יח.) שפי'
דקו' הגמ' הוא האם לית לי' לראב"י דין
תיקון העולם דמשיב אבידה אינו צריך
לישבע, הרי תקנה דרבנן היא.

(יא) **וראב"י לית לי' משיב אבידה פטור- הק'**
רעק"א (כתובות יח.), אפי' אם אמרי' דלית
לי' משיב אבידה פטור, תיפוק לי' דטענת
שמא הוא, וקיי"ל דאין נשבעין על טענת
שמא. ואף אם אח"כ אמר הבן דידוע לי שלא
החזרת כלום לאבי, וא"כ נמצא דטען ברי
דעדיין חייב לו, מ"מ הר"ז הודאה קודם
התביעה, ובכה"ג לא מקרי מודה במקצת,

(ח) **שומר חנם אינו נשבע - כ' תוס' דה"ה דאינו משלם אם פשע.** אולם הרמב"ם (שכירות ב', ג') כ' דאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהם דחייב לשלם, דכל הפושע מזיק הוא. וכ' הראב"ד דאם הי' חייב לשלם כשפשע, א"כ למה לא יתחייב לישבע היכא דאומר דלא פשע. וכ' דאין לומר דפושע מזיק הוא, דאם כן, למה פושע פטור בשמירה בבעלים, הרי ודאי היזק בבעלים חייב.

(ט) **עשר גפנים טעונות, וכו' - הק' הר"ן (כג: בדפי הרי"ף, וכן הק' הריטב"א),** הא הילך הוא, ולמה צריך לישבע. ותי' דמשכחת לה כשבצרן. אלא דהק', א"כ אמאי פטרי רבנן משום מחובר לקרקע בכה"ג, הרי עכשיו אין חייב לו אלא על דמיהן של הענבים, וא"כ אי"ז אלא מטלטלין, ולמה זה נחשב שבועה על קרקע. וכ' "דמהא שמעי' דכיון דעיקר הפקדון הוא במחובר לקרקע, אע"ג שלאחר הפקדון בצרן הנפקד, הרי הוא כתובע קרקע" (וכעי"ז בריטב"א ג"כ).

(טו) **והאי דלא אודי לי', אשתמוטי הוא דקא משתמיט לי', סבר עד דהווי לי זוזי ופרענא לי', ואמר רחמנא רמי שבועה עלי', וכו' - הק' התוס' הרא"ש בגיטין (נא:), ובקיצור הכא),** "וא"ת, מאחר שאינו חשוד לכפור אלא מתכוין לדחותו עד שיהי' לו לפרוע, מה עסק לשבועה הזו, הלא בודאי יפרע כשיהיו לו המעות. וי"ל משום דאיכא למיחש כיון דהתחיל לכפור ויצא מב"ד זכאי, הואיל ונדחה ידחה ולא יפרע עוד". והמהר"ם שי"ף (גיטין שם) כ' להוכיח מכח קו' זו דנשבעים שבועה דאורייתא על הרחבת הזמן, שהרי בעצם כל השבועה הוא על הרחבת הזמן, דהא אינו חשוד שלא לשלם כלל, ומ"מ צריך לישבע, וא"כ ע"כ בנוגע הרחבת הזמן יש לחייבו שבועה מה"ת.

(טז) **ובכולי בעי דלודי לי' - ע' ברמב"ן כאן,** שהביא מש"כ רש"י במקו"א דהגמ' כאן הק' דהא כיון דחשיד אממונא, למה מניחין אותו לישבע, הא לכאור' חשוד אשבועת שקר. וע"ז תי' דבאמת אינו חשוד אממונא, דבכולי בעי דלודי לי', וכו'. אולם ע"ז הק' הרמב"ן דלא קיי"ל כן, אלא דלא אמרי' מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, וע"ש מש"כ ליישב דעת רש"י, ובמה דהאריך לפרש הסוגיא באו"א, ע"ש באריכות.

(יז) **ואלו דברים שאין נשבעין עליהן - כ' הריטב"א** "פי' שבועת מודה במקצת דאורייתא, אבל שבועת היסת דרבנן דתקון רבנן בתראי נשבעין, וכן פסקו הגאונים ז"ל". וע' בהגהת המהדיר בהוצאת מה"ק שם שהביא מש"כ הריטב"א בב"מ (נו). "דכשם שאין נשבעין על דברים אלו שבועה של תורה, כך אין נשבעין עליהם שבועה דרבנן, ואפי' היסת. ודוקא על דיני שומרינן, אבל על כפירתן נשבעין היסת, וכו'". ומשמע דכוונתו הוא דבמקום שהי' צריך לישבע שבועת התורה, לא תיקנו כלל שבועה דרבנן, אבל במקום דבלא"ה לא הי' צריך לישבע שבועת התורה, אלא דנכלל בדין שבועת היסת שתקנו רבנן, בזה אמרי' דאף דברים אלו יש לישבע עליהן.